

s-a înregistrat un număr de aproximativ 30 de morți iar 985 de mineri au fost condamnați la închisoare sub diverse acuzații precum: crimă, tentativă de crimă, instigare la crimă și trădare împotriva statului West Virginia. După această bătălie, au început să apară o serie de neînțelegeri și suspiciuni între UMWA și minerii din West Virginia, care au cauzat în final o slăbire a mișcării sindicale. Totuși, John Llewellyn Lewis, liderul acestei asociații, rămas în fruntea ei timp de aproape 40 de ani, din 1920 până în 1960, a fost chestionat la un moment dat în mod direct de către jurnaliști în privința numărului mare de simpatizanți ai comunismului și alți radicaliști din organizația condusă de el. Cinic, ca în multe dintre intervențiile sale publice, Lewis le răspunde reporterilor printr-o butadă: „Cine prinde pasărea, vânătorul sau câinele?”

2.1. ACȚIUNILE COMINTERNISTE ÎN ROMÂNIA

Nici România anilor '20-'30 nu a fost scutită de acțiunile subversive ale Cominternului, aceasta cu toate că Partidul Comunist Român nu avea la vremea aceea mai mult de câteva sute de membri iar aderența sa la masele populare era foarte scăzută. Totuși, diverși cominterniști, unii dintre ei veniți de-a dreptul din Rusia, au încercat să se infiltreze în rândul maselor muncitorești, de fapt singurul grup social asupra căruia doctrina comunistă avea o oarecare influență. Situându-se pe graniță cu Rusia, România perioadei interbelice avea să resimțе din plin provocările lansate nu de puține ori de către Comintern. De mare notorietate rămâne „revoluția” de la Tatar Bunar din 15 septembrie 1924 când localitatea respectivă a fost cucerită de către bande de cominterniști care au reușit timp de două zile să înființeze un comitet sovietic provizoriu. Acest comitet a răspândit ideea că revoluția bolșevică a izbucnit în toată Basarabia și că sosirea trupelor sovietice este iminentă. În

toate localitățile cucerite de insurgenți au fost arborate drapele roșii, uneori ținându-se chiar discursuri revoluționare. Comisarul Nenin, care a condus rebeliunea, afirma cu acest prilej că Basarabia se declarase deja Republică Moldovenească Sovietică. În atacurile de la Tatar Bunar și-au pierdut viața zeci de persoane, primarul din localitate, soția acestuia și doi jandarmi desemnați cu paza Primăriei fiind uciși imediat după intrarea revoluționarilor lui Nenin în comună. Totuși, rebeliunea a fost repede anihilată de trupe ale armatei române care au sosit în data de 17 septembrie în localitate și au arestat 489 de persoane, dintre care 87 au fost ulterior condamnați.

Cominternul nu s-a mulțumit să acționeze doar în apropierea granițelor cu România, ci a încercat, prin diverși agenți, să se infiltreze în toate mediile muncitorești din țară, mai ales în cele cu tradiție. Din acest punct de vedere, Valea Jiului constituia unul dintre punctele-cheie în răspândirea ideilor de sorginte comunistă. Condițiile din această regiune o transformau într-una dintre țintele sigure ale cominterniștilor: industrializare puternică, număr mare de muncitori cu standarde economice reduse, populație multietnică, tradiții muncitorești de greve și mișcări sociale și nu în ultimul rând coeziune socială foarte puternică.

Încă mult înainte de atacul de la Tatar Bunar, grupuri de comuniști, susținute nu numai de Comintern ci și de grupuri de comuniști ai lui Bela Kuhn din Ungaria, au acționat în Ardeal pentru a stabili diverse „capete de pod” comuniste în unele orașe ale acestei regiuni. O mare influență a avut-o politica comunistă în Valea Jiului, unde s-a reușit stabilirea celor mai puternice centre de propagandă comunistă. Ca mărțurie pentru acest fapt stă ziarul de limbă maghiară apărut în anul 1918, până în luna noiembrie, intitulat *Republica Socialistă Valea Jiului*, ziar scos de preotul unitarian Veres Della. În 1919, când Bela Kuhn a reușit instaurarea în Ungaria a unui guvern comunist,

și în anii imediat următori, ecurile evenimentului s-au simțit puternic și în Transilvania. Mulți dintre mineri, cei mai mulți de etnie maghiară, au aderat la ideile comunismului și au format nucleee tari de militanți, care au fost, așa cum vom vedea, reprimare pe diverse căi. Petre Făgaș, locuitor al orașului Uricani, istorisește un episod interesant:

Cel mai mare centru revoluționar socialist din România interbelică a fost la Lupeni, mai ales în jurului anului 1920. De el s-a ocupat Dobrogeanu-Gherea personal. Aceasta din cauză că erau barabe³³⁹ multe, deci mulți muncitori la Lupeni. Minerii țineau întotdeauna cu comuniștii aflându-se sub influența Revoluției din 1907 din Rusia și sub influența lui Bela Kuhn din Ungaria, care în 1919 a avut timp de un an de zile guvern comunist la Budapesta. Mulți muncitori au aderat la aceste idei și au format până la urmă un nucleu socialist la Lupeni. Erau deja atât de mulți comuniști în Lupeni încât toți orașul ajunseser sub mână lor, iar aceștia vroiau să instauraze puterea comunistă în acest oraș, bazându-se pe numărul lor mare. Ei bine, acest nucleu a fost lichidat de Gărzile Patriotice Românești din Uricani și Câmpul lui Neag. Știu asta de la tata care a fost și el membru al acestor gărzi patriotice. Membrii gărzilor patriotice erau toți militari întorși de pe diverse fronturi ale primului război mondial. Ei cunoșteau tactica militară foarte bine căci toți „gustaseră” frontul. Și, cu toate că erau mai slab echipați decât comuniștii din oraș, i-au hărțuit un timp, făcându-i să creadă că erau mult mai mulți decât în realitate. În final, au creat o ambuscadă și au reușit să pună mâna pe centrul Lupenului unde comuniștii instauraseră chiar și un „cuib de mitralieră”. Când „s-au trezit” comuniștii, gardiștii pusese deja mâna pe Primărie și pe toate clădirile importante din centrul Lupenului. Atunci, toți capii comuniștilor s-au predat. Gardiștii i-au luat și i-au adus în piața orașului pe lângă care trecea Jiul și i-au băgat pe toți comuniștii în Jiu. Iar evenimentele respective se petreceau toamna, deci Jiul era rece. Gardiștii le-au ordonat comuniștilor, dintre care majoritatea erau maghiari, să ia

apă din Jiu cu pumii de trei ori, să bea iar apoi să strige cu glas tare tot de trei ori „Trăiască România Mare!”, spunându-le că numai astfel vor fi eliberați. Majoritatea s-au supus dar au fost și câțiva comuniști unguri care nu au vrut să strige. De aceea gardiștii i-au ținut o noapte întreagă cu picioarele în Jiu până când fiecare a făcut ceea ce i s-a cerut. Aceste evenimente au avut loc în luna noiembrie a anului 1920 la Lupeni (Petre Făgaș — locuitor al orașului Uricani, 81 de ani, pensionar)

Anul de vârf al acțiunilor cominterniste în Vale nu a fost prin urmare 1929, așa cum mulți ar fi tentați să creadă. Deja în 1929 trecuseră mai bine de zece ani de la crearea României Mari, iar acțiunile statului român în stăpînire „hidrei comuniste” au rămas de mare notorietate, în 1924 Partidul Comunist Român fiind interzis prin lege. Asta nu înseamnă că grupuri de comuniști nu ar fi încercat să facă propagandă mai ales în centrele muncitorești, în ciuda interdicției. Propaganda comunistă a găsit teren fertil mai ales în preajma crizei economice de supraproducție, când s-au făcut masive concedieri de personal, muncitorimea traversând o perioadă foarte grea. În Valea Jiului, pe fondul crizei economice mondiale de supraproducție, patronatul minelor a trebuit să ia decizia diminuării personalului unor exploatare miniere și a reducerii în același timp a orelor de muncă pentru cei încă angajați. Sărăcia a început astfel să-și facă simțită prezența printre muncitorii minieri. Profitând de conjunctură, membrii Partidului Comunist stimulați de cominterniștii infiltrați în rândurile populației au început o puternică propagandă de instigare la luptă sindicală și proteste, fapt care a condus în final la declanșarea grevei din august 1929. Pentru rememoraarea episodului vom prezenta un interviu cu unul dintre martorii la evenimente:

Criza economică din România perioadei interbelice a durat vreo câțiva ani și datorită ei s-a produs și greva din 1929. În acea vreme au acționat și socialiștii prin Vale.

săi, va duce în final la înlocuirea celei clasice. Fără a impune niște nume cu adevărat remarcabile, acestui tip de literatură i s-a conformat totuși, măcar pentru o vreme, o serie de autori, precum: Alexander Fadeev, Ostrovski, Șolohov, Maiakovski, Esenin sau chiar Vasili Grossman. În operele realist-socialiste apărea mereu în prim-plan, uneori până la exacerbare, figura muncitorului în diferitele sale ipostaze: ca metalurgist, ca sudor, constructor, strungar, activist, agitator, revoluționar și bineînțeles miner. Toți aceștia, așa cum apăreau prezentați, erau înșuflețiți de un singur gând: promovarea socialismului și a valorilor sale.

În România, acest tip de artă începe să se impună deja din 1948. O exemplificare grăitoare în acest sens este chiar primul film al cinematografului românesc de stat de după război. Ne referim aici la *Răsună Valea* — film lansat la începutul anului 1950. Subiectul acestuia este legat de construcția căii ferate Bumbăști-Livezeni, o operă inginerească într-adevăr remarcabilă de-a lungul Jiului, care a necesitat săparea a 40 de kilometri pe valea acestui râu, aproape numai în stâncă. Deși lucrarea fusese începută cu mult înaintea comunismului și aproape finalizată de către comuniști, iar ea a fost dusă la bun sfârșit de către comuniști, aceștia n-au pierdut prilejul de a și-o trece în contul *realizării ale socialismului*. Filmul avea să eroizeze figura minerilor, lupta lor cu muntele și uriașele eforturi depuse pentru construcția tunelului. *Răsună Valea* reprezintă unul dintre primele exemple de artă proletcultistă în care se face elogiu minerilor și al muncitorului manual. În aproximativ aceeași perioadă apare cartea lui Geo Bogza, *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*, în care scriitorul descrie cu un talent excepțional, trebuie s-o admitem, viața minerilor din Valea Jiului imediat după cel de-al Doilea Război Mondial. În

ciuda tuturor lipsurilor, mizeriilor și nenorocirilor descrise, scriitorul își exprimă speranța că timpurile viitoare vor aduce, prin intermediul socialismului, și sfârșitul chinurilor și foametei pentru minerii din Valea Jiului. Optimismul socialist este de altfel unul dintre principiile proletcultismului. Realismul socialist va ajunge la formule și mai „autentice” de idealizare a minerilor prin piesa de teatru a lui Mihai Davidoglu din 1949 intitulată chiar *Minerii* sau drama lui Dan Deșliu din 1951, numită *Minerii din Maramureș*. În toate aceste lucrări se glorifică clasa muncitoare și minerii în special, conturându-li-se un profil eroico-tragic, martirizat sau revoluționar, de la caz la caz. Toate aceste portrete sunt însă realizate conform canoanelor rigide și strict circumscrise ale acestui tip de artă și literatură care a fost realismul socialist.

7. Imaginea minerilor în istoria și propaganda comunistă

Și în istoriografia comunistă oficială, imaginea muncitorimii apărea pe prim-plan. Cultul muncii și al muncitorului manual era promovat în orice împrejurare. În acest sens, nu numai că se proslăvea imaginea minerilor, dar aceștia erau considerați chiar proletariatul arhetipal, tipul cel mai autentic al muncitorului manual. Imaginea era susținută de mitologia pe care partidul o țesea în jurul momentelor istorice cheie, considerate simboluri ale luptei proletare. În România acest tip de discurs a continuat cu maximă forță și pregnanță în chiar miezul istoriei oficiale, scrise sub înalta protecție și oblăduire a însuși liderului PCR, Nicolae Ceaușescu. În acest context, imaginile despre trecutul eroic al clasei muncitoare erau mereu aduse în prim-plan. Printre ele, simbolistica legată de figura

minerului era mereu evidențiată, așa cum reiese și din acest pasaj, de fapt o mostră de istoriografie produsă de comunismul naționalist ceaușist:

În ciuda acestor condiții grele, Transilvania a avut strânse legături economice cu celelalte provincii românești, a lărgit în permanență schimburile de mărfuri cu ele, continuându-se astfel firul comunității de viață economică a teritoriilor locuite de români — fir care se desfășoară de-a lungul întregii istorii a patriei. În acest proces, un rol de seamă l-au avut minele din Valea Jiului, care au adus o contribuție deosebită la dezvoltarea transporturilor și a unor ramuri industriale atât în Transilvania, cât și în celelalte teritorii ale țării. Aici au crescut și s-au format primele generații de mineri, care aveau să lucreze apoi pentru punerea în valoare a noi zăcăminte carbonifere — în Muntenia și Moldova. După încheierea Primului Război Mondial și realizarea unității naționale, întreprinderile miniere din Valea Jiului, încadrate organic în economia unitară a României, s-au impus treptat ca una dintre principalele baze energetice ale țării.³⁶²

Acest subtil elogiu la adresa minerilor din Vale, apărut la doi ani după greva minerilor de la Lupeni din 1977, dovedește încă o dată predilecția regimului de a instrumentaliza propagandistic imaginea minerimii chiar și după conflictul dintre ei și putere. Cazul Lupeni '77 demonstrează totuși că muncitorii minieri nu erau acei combatanți puși mereu în slujba patriei, ci un grup imprezvizibil și exploziv, gata să se ridice la grevă, chiar și sub un regim comunist deosebit de coercitiv, cum era cel ceaușist, atunci când propriile lor drepturi erau încălcate. Această tendință obstinantă a conducătorilor comuniști de a promova Valea Jiului și minerii chiar și după conflictul din '77, denotă faptul că ideologia nu se putea lipsi de un element central al propagandei: minerii și muncitorimea. De fapt, așa cum

o dovedesc și zierele vremii, „vizita” lui Ceaușescu în Vale, în timpul grevei din august 1977, nu a fost ocultată de organele de conducere a țării ci „reinterpretată”, fiind trecută în rândul unei vizite oficiale de lucru a secretarului general în Valea Jiului. Astfel, în ziarul săptămânal local *Steagul Roșu*, apărut la două zile după grevă, vineri 5.08.1977, se menționează încă din titlu: „Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general ai PCR, președintele RSR, a făcut, în cursul zilei de miercuri, o vizită de lucru în Valea Jiului”. În continuarea articolului se spune că tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a întâlnit cu oameni ai muncii din subteran și a analizat munca și rezultatele acestora. De asemenea, se menționează faptul că liderul PCR a „criticat activitatea unor cadre din conducerea minieră pentru o serie de nereguli observate la locul de muncă”. Așadar, conducerea ceaușistă era gata să critice activitatea unor ingineri, a conducerii din Valea Jiului în ansamblu, dar nu să renunțe la promovarea imaginii minerilor, cât și a celui mai important centru carbonifer al țării, așa cum reiese și dintr-un text ideografic din 1979 apărut sub semnătura lui Ceaușescu:

Reunind un puternic și combativ nucleu proletar, Valea Jiului s-a afirmat în viața socială și politică a țării ca o citadelă importantă a mișcării noastre muncitorești, a luptei revoluționare pentru împlinirea dezideratelor poporului român, pentru apărarea intereselor vitale ale muncitorilor, indiferent de naționalitate. Istoria dezvoltării acestor locuri consemnează strălucite pagini în care sunt înscrise luptele hotărâte ale minerilor împotriva exploataților și asupririi, pentru o viață mai bună, pentru libertate. Trăind și muncind în condiții deosebit de grele, înșelați și jefuiți de fostele societăți capitaliste, aruncați deseori pe drumuri pradă șomajului, minerii pe care presa vremii îi numea „ocnași voluntari” nu s-au împăcat niciun moment cu viața la care erau sortii

în regimul burghezo-moșieresc. Încă din secolul trecut, ei au organizat numeroase greve și demonstrații, au fost prezenți în mai toate marile acțiuni pe care masele populare din România le-au întreprins pentru apărarea și afirmarea ființei naționale, pentru eliberarea din jugul exploataării, independență și progres social.³⁶³

Așa cum se observă și din acest pasaj, propaganda comunistă din România a promovat imaginea clasei muncitoare și a minerilor în aceeași manieră în anii '50 ca și în anii '80. Cu deosebirea că în timp ce presa anilor '50 vibra în spiritul internaționalismului proletar, în discursurile politice din anii '70-'80, clasa muncitoare este aliniată unor valori naționale: „Pentru totdeauna au rămas înscrise în istoria patriei luptele minerilor Văii Jiului din anul 1918, când au preluat la Petroșani controlul puterii cu ajutorul gârșilor înarmate, trecând la înfăptuirea unor prefaceri revoluționare. Prin obiectivele pe care și le propunea, Consiliul muncitoresc, creat atunci, dădea glas năzuinței minerilor și maselor populare din această parte a țării spre desăvârșirea unității naționale a României în cadrul unei republici democratice. Minerii din Valea Jiului au contribuit la înfăptuirea statului național unitar român.³⁶⁴” Cu toată această diferență de accent, discursul oficial, cu privire la mișcările proletare și rolul muncitorimii în promovarea imaginii partidului, rămâne identic cu cel din anii de început ai comunismului. Mitizarea grevei de la Lupeni, din 1929, și condamnarea în termeni duri a regimurilor „burghezo-moșierești” care, pasămite, ar fi terorizat masele muncitorești rămân ingredientele de bază ale ideologiei comuniste oficiale a anilor '70: „Partidul Comunist Român a avut în permanență în Valea Jiului organizații puternice, care au adus o contribuție deosebită în lupta revoluționară pentru smulgerea puterii din

măinile claselor exploatare... Eroicele lupte ale minerilor din august 1929 — reprimare sângeros de regimul burghezo-moșieresc — au constituit o vigoasă afirmare a combativității revoluționare a întregii noastre clase muncitoare, care, sub conducerea partidului comunist, s-a dovedit a fi cea mai devotată apărătoare a intereselor poporului, cea mai consecventă forță de progres a țării. Clasa muncitoare, în rândul căreia minerii reprezintă un detașament de seamă, și-a făcut datoria de conducător al întregului nostru popor în lupta pentru libertate.³⁶⁷” Așa cum bine se poate observa și din acest fragment de ideologie, editat în 1979 la Editura Militară sub titlul *Istoria Patriei și a Partidului Comunist Român în opera președintelui Nicolae Ceaușescu*, tendința Partidului Comunist Român a fost aceea a unui ortodoxism doctrinar și ideologic, lucru care presupunea din start nerenunțarea la modelul luptei de clasă în care proletarii aveau un rol privilegiat. În acest context, Valea Jiului, ca centru muncitoresc vechi, cu tradiții în acest sens, nu putea fi ocoltat în discursurile comuniste, în ciuda grevei de la Lupeni din 1977.

Toate aceste forme de transmitere a mesajului ideologic: presa, literatura și arta proiectivistă, dar și istoria și ideologia de partid acționau în permanență asupra mentalității grupurilor de muncitori. Deși contactul lor cu asemenea forme de îndoctrinare era uneori mult mai redus decât preconiza partidul, totuși televiziunea și ședințele de partid din întreprinderi, care aveau același rol propagandistic și un impact mai mare la public, își atingeau de multe ori ținta.

Pe lângă folosirea simbolică, în scop ideologic, a minerilor, acest grup socio-profesional a constituit și subiectul unor studii sociologice și antropologice dirijate de conducerea de partid a vremii. Este vorba

despre faimosul experiment de cercetări antropo-psiho-sociale inițiat la ordinul lui Ceaușescu în 1966 care își propunea urmărirea comparativă a trei grupe de muncitori: muncitorii forestieri, muncitorii agricoli și minerii. Scopul cercetării era acela de a urmări reacțiile muncitorilor din categoriile respective la zvonuri și diferențele de acces la bunuri materiale, altfel spus răspunsul la semnalele manipulative. Totodată s-au testat și „caracteristicile nervoase și de percepție rapidă, latentă și durata reacțiilor motorii la stimuli luminoși cu ajutorul cronoscopului; excitabilitatea neuromusculară a minerilor, comparativ cu forestierii și padurarii, în funcție de vârstă etc.». Aceste studii presupuneau inclusiv analize antropometrice, în acest sens făcându-se măsurători ale craniului și ale pumnului la toate cele trei categorii de muncitori analizați. Experimentul, început la Berevoiești-Argeș și condus de sociologul V.V. Caramela, s-a concretizat, deja în 1968, într-o sinteză foarte amplă care cuprindea atât date, cât și concluziile unei munci laborioase la care au participat zeci de cercetători din diverse domenii ale disciplinelor socio-umane și medicale. Locația, satul Berevoiești, a fost aleasă cu grijă, deoarece acolo existau „grupuri cu o evoluție îndelungată, biologică și socială, într-o zonă de vechi locuire umană”. În plus, Berevoiești era satul natal al conducătorului experimentului și totodată locul unde Caramela realizase munca de teren pentru lucrarea sa de doctorat. Dar, probabil, cel mai relevant motiv al alegerii locației l-a constituit faptul că Berevoieștii era atunci o zonă minerească activă, în preajma localității existând exploatari miniere unde lucrau mii de oameni. În sinteza amintită, intitulată „Ecologia naturală în studiul adaptabilității umane și al personalității”, se menționa faptul că unul dintre obiectivele finale ale

studiului, foarte vast și costisitor, așa cum poate fi ușor remarcat, era acela de a sesiza reacțiile sociale la trecerea de la societatea agricolă la cea industrială, altfel spus, saltul de la structurile tradiționale la cele industriale. În concluziile experimentului „savanții” care îl conduceau stipulau, cu un cinism desăvârșit (sau cu un mare curaj), că omul nou nu putea să apară decât prin „distrugearea dirijată a valorilor tradiționale ale poporului român (...) Dirijând apoi, în sensul dorit de societate, procesele socializării și instrucției, în acțiunea educării membrilor săi”. Curbele de intensitate-durată au dovedit, încă din anii '60-'70, că grupa minerilor de 20-29 de ani avea excitabilitatea musculară cea mai bună și diametrul pumnului cel mai mare. De asemenea, s-a demonstrat că grupul socio-profesional al minerilor este cel mai sensibil la zvonuri, reacționând totodată cu violență față de accesul inegal la bunuri materiale.

Început inițial la Berevoiești, experimentul s-a extins ulterior în toată țara, existând la un moment dat nu mai puțin de 600 de secții-pilot în diverse zone. Acest experiment prezintă probabil una dintre cele mai extinse cercetări care au existat vreodată, începând în 1966 și încheindu-se abia în 1990, pentru realizarea sa fiind implicate mai multe instituții: Academia RSR, Facultatea de Filozofie a Universității București, Academia „Ștefan Gheorghiu”, Consiliul de Miniștri, CC al UTC, precum și Ministerul pentru Problemele Tineretului, condus la acea vreme de Ion Iliescu. În 1990 întreaga documentație legată de desfășurarea studiului a fost extrasă din fondurile Academiei Române. Cu toate acestea, primele concluzii ale studiului din 1968 publicate sub semnătura lui V.V. Caramela au rămas accesibile publicului larg și au ajuns să înflăcăreze după 1990 imaginația unor

cercetători precum Vladimir Alexe³⁶⁶ sau chiar a unui președinte al statului precum Emil Constantinescu³⁶⁷. Totuși, analizată la rece, această cercetare, în afară de durata sa ieșită din comun și cinismul cercetătorilor care priveau subiecții umani ca pe niște simpli cobai, nu impresionează prin mai nimic. Se observă că ea se desfășoară pe două paliere: o parte antropo-biologică și o parte socio-psihologică. În ceea ce privește prima direcție, atât metodologia, cât și tehnicile folosite denotă faptul că acest experiment „științific” urmează un model de lucru învechit și depășit, specific mai degrabă antropologiei biologice de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, antropologie marcată în mare parte de naționalismul rasist. Cea de-a doua direcție a studiului cuprinde, într-adevăr, concluzii interesante despre mineri, cum ar fi observații cu privire la tendința lor de a reacționa violent și unitar, chiar și la zvonuri, mai ales atunci când se creează impresia unui pericol iminent la adresa propriului grup sau a propriei comunități; de asemenea, este bine remarcată propensiunea minerilor spre bunuri materiale și activități mercenariale. Însă, trebuie menționat că aceste concluzii bazate pe costisitoare experimente psiho-sociale au fost deja de mult timp intuite de diverși cercetători sau chiar literați, fără ca pentru aceasta să fi fost nevoie de altceva decât de simple observații empirice asupra specificului activității miniere și a vieții comunitare minierești. De aceea, a stabili o legătură organică între activitatea laboratoarelor conduse de V.V. Caramela în anii '60-'70 și declanșarea mineriadelor din 1990 nu poate fi decât o simplă speculație fără niciun suport științific. Nu poate fi însă negat faptul că specialiștii care s-au ocupat de aceste experimente (și care după 1990 au intrat în politica românească) au adunat informații interesante

despre mineri, pe baza lor putându-se face ulterior predicții interesante. Din analiza întregului experiment, ceea ce rămâne important pentru studiul nostru este cu totul altceva, și anume evidența că liderii comuniști români nu au renunțat, nici măcar în momentele de maximă siguranță pentru partidul comunist și statul socialist, să păstreze ca rezervă pentru potențiale momente dificile grupul social al minerilor, sub formula deja consacrată a *echipelor civile de ordine*. Căci, ce alte scopuri putea urmări un experiment care testa reacția muncitorilor la *zvonuri, dezinformări și diferențele de acces la bunuri materiale*? Este evident că experimentul urmărea o țintă practică ce ținea de eventuala folosire a minerilor (și nu numai) în diverse ocazii, în special în situații de criză.

8. Perioada anilor '70-'90 — minerii împotriva dictaturilor comuniste

În ciuda acestor „minuțioase” cercetări, în 1977 se produce ceea ce am putea numi o ironie a istoriei. Grupul social cel mai răsfățat de ideologie și cel mai studiat de „învățații vremii” în cel mai pragmatic scop cu putință nu numai că nu urmează jocurile prescise de conducerea partidului, ci chiar se și revoltă împotriva acestuia. Greva din 1-3 august 1977 de la Lupeni rămâne până astăzi unul dintre cele mai ample proteste, împotriva conducerii PCR și chiar a conducătorului suprem al țării, Nicolae Ceaușescu, din perioada comunismului românesc. În ciuda imaginii oficiale despre mineri, rezultată din propaganda comunistă, pe care partidul avea grijă s-o promoveze mereu, realitatea vieții minierești era cu totul altă: muncă fizică grea, dificultăți în achiziționarea unor bunuri de larg consum, prestarea de ore peste program, *navetă*

extenuantă, condiții proaste de locuire etc. Toate acestea, dar și câteva nedreptăți sociale majore strecurate în legile cu privire la drepturile minierești i-au făcut pe mineri să devină primul grup din România care a lansat o amplă mișcare de protest împotriva nedreptăților sociale „strecurate” în funcționarea sistemului care promitea egalitate și echitate.

Despre Lupeni '77 s-au scris multe articole³⁶⁸ sau chiar lucrări ample și foarte cuprinzătoare³⁶⁹, de aceea nu vom insista aici foarte mult, ci doar vom aminti succint cauzele declanșării și momentele cele mai importante ale desfășurării grevei. La sfârșitul anilor '70 sistemul ceușist rămăsese unul dintre cele mai rigide și coercitive dictaturi din Estul Europei. Ambiția lui Ceaușescu de a plăti în mare grabă datoriile externe ale țării și de a face din România o țară independentă din punct de vedere economic a avut consecințe extrem de negative asupra muncitorimii și minerilor. Continua pauperizare a mediilor minierești, lipsa alimentelor de larg consum, munca extenuantă la care erau supuși, dar mai ales existența unei clase privilegiate de nomenclaturiști au generat o stare de revoltă mocnită în întreaga Vale a Jiului. Pe fondul acestei stări tensionate s-a emis o lege total nepopulară care limita o serie de drepturi ale minerilor. Este vorba despre Legea 3/1977 prin care se majora vârsta de pensionare cu doi ani și se elimina o serie de facilități pentru persoanele cu invaliditate rezultată în urma unor accidente de muncă. Această lege a fost scânteia care a declanșat greva minerilor din Vale. Revolta, pornită inițial la EM Paroșeni, și-a mutat imediat epicentrul la Lupeni, acesta fiind un oraș cu statut simbolic pentru minierii Văii, deoarece acolo a avut loc marea grevă, soldată cu victime omenești, din august 1929. Astfel, în data de 2 august 1977 în

curtea minei Lupeni se aflau aproximativ cinci-șase mii de greviști de la toate exploatarea miniere ale Văii Jiului, care scandau lozinci împotriva conducerii partidului, își exprimau unele nemulțumiri personale, existând chiar incitări la violență sau expresii injurioase la adresa conducerii exploatarea miniere. Canalizarea grevei pe un fâgăș coerent și rațional a realizat-o minerul Constantin Dobre care a știut să transforme nemulțumirile minierești într-o platformă de revendicări firești, fără tentă violentă sau vindictivă. După câteva intervenții salutare și raționale, Dobre este numit lider al mișcării revendicative. În aceeași zi, Ilie Verdeț și Gheorghe Pană, amândoi membri ai CC și ai CPEx ai PCR, sunt trimiși să potolească spiritele. Aceștia vor fi sechestrați de minierii protestatari, mândioși de felul arrogant și evaziv în care conducerea a înțeles să dialogheze cu protestatarii. După acest episod dramatic, doar venirea lui Ceaușescu însuși la Lupeni rămăsese singura opțiune viabilă pentru aplanarea conflictului. A doua zi, la ora 4.00, se lansează și o platformă cu 23 de revendicări, printre care anularea noii legi a pensiilor, acordarea unei mese la intrarea în șut și trecerea de la un regim de muncă de opt ore pe zi la unul de șase ore pe zi, fără modificarea salariului tarifar. În aceeași zi, trupe ale miliției, armatei și Securității, dar totodată și celebrele *ligăzi civile de ordine*, recrutate de data aceasta din rândurile altor muncitori, împânzesc Valea Jiului. Abia apoi, în jurul orei 13.00, Ceaușescu își face apariția la Lupeni. La acea ora, în incinta minei Lupeni se aflau aproximativ 35-40 mii de mineri de la toate întreprinderile carbonifere din Vale. Inițial, liderul PCR adoptă un ton și o atitudine arogantă față de mineri, iar aceștia îi adresează injurii, cuvinte batjocoritoare și amenințări. Minerul Dobre va fi din nou cel care încearcă să

potolească furia minerilor prin citirea listei de revendicări. Profitând de momentul de acalmie, Ceaușescu promite că revendicările vor fi soluționate, îi critică dur pe liderii locali „care nu m-au informat despre problemele minerilor” și îi lingusește pe mineri cu apelativul de „detășament de avangardă a clasei muncitoare”. Cu viclenie, Nicolae Ceaușescu îi previne pe mineri că va fi nevoie de un oarecare răgaz pentru soluționarea tuturor revendicărilor. În final, el se retrage cu promisiunea că toate revendicările minierești vor fi soluționate și că nimeni dintre cei care au participat la grevă nu va păți nimic. Promisiunea s-a dovedit o simplă manevră diplomatică cu scopul potolirii furiei minierești și al aplanării imediate a conflictului. În lunile imediat următoare, Valea Jiului a fost împânzită cu organe ale Securității, informatori și activiști de partid; minele au fost militarizate și un număr de cinci-șase mineri de la fiecare mină au fost trimiși în judecată și condamnați la închisoare pentru tulburarea liniștii publice și alte infracțiuni de drept comun.⁷ Astfel, printr-un aparat represiv puternic și autoritar, minerii din Valea Jiului au fost reduși la tăcere până în zilele Revoluției din decembrie 1989 când flacăra revoltei cuprinde numeroase orașe ale țării și odată cu acestea întreaga Vale a Jiului.

Ceea ce rămâne memorabil pentru studiul de față este faptul că PCR, în ciuda acestei greve, va continua să promoveze prin mass-media și întreaga ideologie de stat mitul minerilor. În octombrie 1981, minerii se vor revolta iarăși împotriva condițiilor mizere oferite de regimul comunist. Mult mai puțin cunoscută

⁷ Liderul Constantin Dobre a fost câștigat prin avantaje de partea regimului, a făcut facultatea „Ștefan Gheorghiu” și după Revoluție s-a expatriat la Londra.

decât greva minerilor din Valea Jiului, revolta de la Motru³⁷⁰ a demonstrat încă o dată caracterul solidar al maselor minierești. De data aceasta scânteia revoltei a fost produsă de o disfuncție care demonstra încă o dată caracterul inuman al regimului comunist din România. Este vorba despre raționalizarea pâinii și posibilitatea cumpărării acestui aliment de bază numai cu cartela. Puși în fața acestui abuz, minerii de la minele Leurda, Lupoia și Roșița din bazinul lignitului Gorj recurg la o revoltă spontană, refuzând să mai intre în șut, strigând lozinci anticeaușiste iar în final devastând sediul Primăriei orașului Motru. De data aceasta, spre deosebire de cazul Lupeni '77, conducătorul suprem nu a mai venit să-i liniștească pe mineri, ci, dimpotrivă, revolta acestora a fost înăbușită prin măsuri represive dure, inclusiv utilizarea puștilor mitralieră pentru executarea unor focuri de avertisment de pe clădirile învecinate Primăriei din Motru.

Așadar, începând cu anii '80 zonele minierești devin un focar exploziv și mai degrabă o amenințare decât o pavăză pentru regimul comunist. În acest sens, remarca extrem de lucidă a faimosului dizident Vladimir Bukovski se potrivește și pentru România: „În genere, în fosta URSS grevele minerilor sunt tratate într-o strategie tipic comunistă. Autoritățile acceptă toate cererile făcute de mineri și semnează un acord prin care atestă că vor îndeplini toate cererile acestora. Și apoi nu fac nimic. După o jumătate de an, se întâmplă o nouă grevă, vor semna alt acord și în cele din urmă tot nu vor face nimic. Și chestia asta poate să țină câțiva ani buni. Tocmai pentru asta, alianța cu minerii nu avea cum să dureze. Relațiile de acest tip se schimbă foarte repede. În Rusia, minerii au fost dintotdeauna o forță explozivă. Erau (...) opoziții puternice. Chiar și în regimul comunist au creat